

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΟΝ ΙΔΡΥΤΗ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ,,

VIII (*)

Μόναχο 21-3-11

'Αγαπητέ Τάκη,

Μου παραπονέσαι πώς είδες τὸ ἀνέλπιστο νὰ θριαμβέψει ὁ Ραμῆς στὸν ἀγώνα μας. Μὰ ἐμένα δὲν μὲ ξαφνίζει. Τὸν εἶδα νὰ θριαμβέψει μαζί μετ' τὸ μεγάλο σου τὸν "Ἴδα καὶ σ' ἔβαν ἄλλοτε τὸ ἴδιο πολιτιστικὸ ἀγώνα. "Ἐνας φίλος μου σοσιαλιστῆς καὶ δημοτικιστῆς μου ἔγραψε πὸς τοῦ εἶπε ὁ Ραμῆς πὸς τὸ μόνο ποῦ μᾶς χρειάζεται εἶναι ὁ στρατὸς γιὰ νὰ χτυπήσει τοὺς ἐργάτες ποὺ σηκώσανε κεφάλι μετ' τὴς ἀπεργίας. Καὶ τὸ θάμα ἔγινε. Ἡ ἀνορθωτικὴ σὰς κυβέρνησις ἔκαμε στρατὸ, χτύπησε τὴν πρώτη ἀπεργία ποὺ ἔγινε, καὶ ὁ Νουμᾶς χειροκρότησε μαζί μετ' τὴν Ἐστία τὸν ὑπουργὸ ποὺ ἐπέβαλε τὸ κράτος τοῦ νόμου. Δὲν ζήτησε τί εἶδος εἶνε αὐτὸς ὁ Νόμος, τοῦ ἔφτασε μόνο πὸς νίκησε. Τώρα περιμένω τὸ Νουμᾶ γιὰ νὰ δῶ ἂν θὰ χειροκροτήσει καὶ τὸν ἄλλο νόμο ποὺ ἔβαλε τώρα ἡ ἀνορθωτικὴ κυβέρνησις ἀπὸ πεποιθήσις ἢ βιασμένη συνείδησις τοῦ ἔθνους. Στὸ χτύπημα τῆς ἀπεργίας γὰρ νὰ τὸ χειροκροτήσει στηρίχθηκε κυρίως ἐν τῇ συζήτησι ποὺ ἔγινε σὰς στήλες τοῦ, ὑποθέτω στὰ λόγια τοῦ κ. "Ἴδα καὶ τοῦ Ραμᾶ. Τώρα μπορεῖ λαμπρὰ νὰ στηριχθεῖ στὰ λόγια τοῦ τρανοῦ ἀναμορφωτῆ καὶ νὰ χειροκροτήσει καὶ ὁ Νουμᾶς τὴ συμβιβαστικὴ λύσις. Ἡ ἔταιρία ποὺ ἔπαψε τοὺς ὑπάλληλους τῆς γιατί βάζανε σκάνταλα στοὺς ἄλλους θέλοντας νὰ τοῖς ὀργανώσουνε, εἶχε δίκιο! Γιατί νὰ μὴν ἔχει δίκιο καὶ τὸ κράτος νὰ πάψει τοὺς δασκάλους ποὺ θὰ μεταχειρίζονται τὴ μάλλησιν γλώσσα ἐν τῇ ἰδιωτικῇ τῶν ζωῇ; Γιατί νὰ μὴν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαγορεύσει ἐν τῇ Παλαμῇ νὰ προκαλεῖ τοὺς φοιτητῆς; Ἡ ποίησις τοῦ Παλαμᾶ εἶπε ὁ Νουμᾶς παρασέβασε τὸ μεγάλο πολιτικόν. Χαρῆτε τότε λοιπόν. Πηγαίνετε καὶ σεῖς κοντὰ του καὶ πωσαυτὸς τότε, σὰν τοῖς κοινωνιολόγους. Θὰ σᾶς κάμει τρανὴ πατριδα. Σᾶς τὴν ἔκαμε καὶ ὁ "Ἴδας σκοτώνοντας ἀνθρώπους ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ ἐπὶ τὸν ὄνομα τῆς. Σᾶς ἔδωσε τὸ λόγο του μπροστὰ ἐν τῇ Καρραβίτσα καὶ ἐν τῇ Πορφύρα πὸς θὰ φτιάσει τὸ ρωμαϊκόν. Σᾶς ἔσφιξε τὸ χέρι καὶ σᾶς ἔδωσε θάρρος νὰ ξακολουθεῖτε τὸν ἀγώνα μας. Καὶ σὰν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ σᾶς τὸ σφίξει καὶ δημόσια, ἔστω καὶ μετ' τὸν κίντυν νὰ πέσει, ὁ φωτισμένος αὐτὸς ἀνθρωπος βροντοφωνήσῃ ὀλεθρὸν τὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη καὶ ὀλεθρῶτερον τὸ δικόν μας καὶ χαρακτηρίσῃ ὁ μέγας αὐτὸς φιλελεύθερος σ κ α ν τ α λ ο τὴν εἰλικρινῆ, τὴν ἀντικειμενικὴν κρίσιν τοῦ Παλαμᾶ.

Ἄν εἶναι πράγματι αὕτη ἡ γνώμη σου, δὲν ἔχει κανένας παρὰ νὰ σᾶς συλλυπηθεῖ ὅλους πέρα πέρα γιὰ τὴν τυφλομύρα σας νὰ τὸν ἑλπιῖτε τόσο καιρὸ, νὰ προσμένετε ἀπὸ τὰ

φῶτα τοῦ προστάσιος καὶ τοῦ ἀγώνα μας. Μὰ τίχα τώρα νὰ τὸ εἶδατε; Δὲν τὸ πιστεῖτε. Φοβοῦμαι μὴν εἴσατε καὶ ἀπὸ τὸν ἠρωτισμὸ τοῦ Μαβίλη εἰχαριστημένοι. Πέθανε λοιπὸν καθεὶς θάρρος σ' αὐτὸν τὸν τόπο; Δὲ βρέθηκε οὔτε ἕνας νὰ ὑπερασπισθεῖ τοῦ Ψυχάρη τὸ μεγάλο ἔργο; Ἡ βροχία τὴν περίστασις νὰ θυμηθοῦνε τὴς διαφωνίας γιὰ τὰ ν ἢ γιὰ τοὺς τόνους ποὺ ἔχουνε οἱ Μαβίληδες μετ' τὸν τρανὸν μας δάσκαλον; Ἄϊ σιχτὴρ πὸς τοὺς ὀλωνῶν. Τῶν Πετμεζίδων καὶ Κουτουπιδίων καὶ Δεμερτζίδων, ὅχι. Αὐτοὶ δὲν ξέρουνε τὸ ζήτημα, δὲν εἶτανε ποτέ τους μαλλιαροί. Μὰ τοῦ Μαβίλη καὶ τοῦ Μίνου καὶ τῶν ἄλλων, ποὺ δὲν εἶχανε τὸ θάρρος νὰ τὸ ποῦνε τιμὴν πὸς εἶναι φωτισμένοι ἀπὸ τὸν Ψυχάρη καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν Πολυλά. Θὰ πεῖ ὅμως, φαίνεται, πὸς τὸ νὰ πηγαίνεις ἐν τῷ πόλεμῳ μετ' τοὺς Τούρκους χρειάζεται κάποια ἀψηφησιὰ ζωῆς κατώτερον βαθμοῦ. Χτηνώδικη, βίβραρη ψυχὴ μονάχα. Ἡ παλληκαριὰ εἶναι μόνο ἠθικὴ σὰν πολεμῆς γιὰ τὴν ἰδέαν σὲ μιὰ κοινωνία. Καὶ ἔτσι μόνον εἶνας δείχτηκε ἀνθρωπος ἐν τῇ περίστασι αὕτη; ὁ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ἦθελα νὰ τοῦ γράψω τὸ θαυμασμό μου, μὰ τὸν ξέρω τόσο θυμωμένον μαζί μου καὶ φοβοῦμαι μὴν πειραχθεῖ. Ὡστόσο τοῦ τηλεγραφήσαμε καμπόσοι ἀπὸ δῶ. Ὑπόπωσε τὸ τηλεγράφημα ἐν τῇ Νουμῇ καὶ σφίξε τοῦ τὸ χέρι ἀπὸ μερικὰ παιδιὰ καὶ καναδὸν γέροντας σὰν ἐμένα.

Θὰ εἶχα τὴν ὄρεξιν νὰ ἔγραφα ἕνα ἄρθρον ὅξω ἀπὸ τὰ δόντια γιὰ ὄλους. Μὰ ὁ Νουμᾶς μετ' θέλει ἐμένα μόνο γιὰ ποιήματα καὶ γιὰ κριτικὰς τῆς μακαρίτισσας Σακούνταλας. Κι ὁ Ταγκόπουλος μοῦ λέει καὶ μοῦ ξαναλέει νὰ μὴν ἔρθω κάτω αὐτοῦ μετ' κανένα λόγο. Θὰ φοβῆται μὴν πασιῶσιν νὰ κάνω καὶ γὼι σκάνταλα, σὰν ἐκεῖνα ποὺ γύρεψα νὰ κάμω μετ' τὴν Ἐνωσιν ποὺ μετ' καταφρονήσατε ὅλοι. Τὸ ξαίρω ἢ νίκη εἶναι ἐπιχολώτερον νὰ τὴν προσμένεις νὰ σοῦ τὴν δώσουνε στὸ χέρι Βενιζέλοι καὶ Ἀλεξαντριδῆς. Μὰ κ' ἡ ἀπογοήτεψιν εἶναι μεγαλύτερη ἔτσι. Κάθε φορὰ καὶ ἀπὸ μιὰ νέα. Μὰ νὰ τὴν ἔχετε τάχα; Ἡ νὰ μὴν πιστέψατε καὶ σεῖς πὸς δὲν μποροῦσε νὰ θυσιάσει ἕνας πολιτικὸς τὸ ἔθνος γιὰ τὴν γλώσσα, νὰ φήσῃ τὸ ἀναμορφωτικὸν ἔργο; νὰ σᾶς κάμει τρανὸν δυνατόν κράτος ποὺ νὰ χτυπᾷ τὴς ἀπεργίας, γιὰ τέτοια μικροζητήματα ὅπως εἶναι τὸ γλωσσικόν; Ἐχω φόβους νὰ πιστέβω πὸς ἔχετε τὴν γνώμην αὕτη καὶ δὲ σᾶς φώτισε οὔτε ὁ Μιστριώτης σὲ μιὰ μονάχα ἀλήθειαν ποὺ εἶπε ἐν τῇ ζωῇ του: πὸς ὁ προθυποφρονὸς φρόντισε ἐν τῇ περίστασι τούτῃ μονάχα πὸς νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ.

Μὲ χαίρεισμά μου καὶ μετ' συμπάθειαν γιατί σοῦ μίλησα καλύτερα, ἀφοῦ μετ' προκαλέσες μετ' τὸ παρῆκόν σου.

Σὲ ἀσπάζομαι

Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

*) Συνέχεια ἀπὸ τὰ τεύχη Α' καὶ Γ'. σελ. 4-8, 43-45.